

use the expressions of figurativeness in speech. There were conducted the tests to check the efficiency of the designed methods and they have displayed the significant growing of the amount of students that have high and sufficient level of the figurative speech development.

Key words: figurative speech, expressions of figurativeness, figurative speech skills, facilitative debate, creative speaking activity.

УДК 376.3

Савінова Н.В.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ ПРАВИЛЬНОСТІ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті автор висвітлює проблему формування граматичної правильності мовлення у дітей дошкільного віку, основні етапи становлення граматичної будови мовлення, загальні тенденції початкової дитячої граматики.

Ключові слова: граматична правильність мовлення, граматичні категорії, субститут, словоформа, морфологічна і синтаксична системи мови, голофраза, предикативність.

Особливості засвоєння дітьми граматичної правильності мовлення досліджували А. Арушанова, А. Богуш, О. Гвоздев, М. Красногорський, К. Крутій, Н. Лопатинська, Н. Маковецька, Г. Ніколайчук, Ф. Сохіна, С. Цейтлін, В. Ядешко та ін.

Мета статті полягає у висвітленні теоретичних аспектів формування граматичної правильності мовлення у дітей.

Реалізація визначеної мети передбачає вирішення наступних завдань:

- по-перше, проаналізувати психолого-педагогічну літературу з проблеми;
- по-друге, визначити етапи та особливості формування граматичної правильності мовлення у дітей дошкільного віку.

Постановка проблеми. Правильний розвиток мовлення дитини характеризується не тільки рівнем розвитку фонематичного сприйняття й вимовними навичками, але, головне, здібністю розрізняти у власному мовленні і мовленні оточуючих звуковий склад слова. Ця здібність усвідомлювати звуковий склад слова є центральним моментом як при оволодінні граматичною будовою мовлення, так і в процесі навчання грамоти.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Мовлення дитини на ранніх стадіях онтогенезу характеризується наявністю в ній системи субститутів, які забезпечують комунікацію з дорослими і є необхідною умовою розвитку словоформ, адекватних загальноприйнятому мовленнєвому обіходу. Субститути характеризуються наявністю в одному слові позначення певної ситуації, від чого в подальшому відбувається наступна диференціація значень і смислів.

В. Бельтюков відмічає, що одне й те саме слово використовується дитиною і як дієслово, і як іменник, тобто вона бачить предмет з боку функціонального змісту, а манулювання з ним дозволяє з'ясувати його функціональне призначення [1].

Слід зауважити, засвоєння дії приводить у подальшому до виокремлення її від предмета, що на практиці доводять здібності дитини виконувати рухи, які імітують ту або іншу дію з предметом. Цей факт є, очевидно, причиною розпаду субституту на словоформи, що мають ознаки іменника і дієслова. В. Бельтюков вбачає в цьому явищі біологічну основу, аналізуючи проблему в діаді біологічне – соціальне) [1].

Перші словоформи дитини позначають ситуацію і містять в собі суб'єкт і предикат як основні елементи думки. Активність дитини в ситуації є умовою, за якої відбувається експлікація предметного середовища словоформ і, таким чином, розвиток їх значення.

Відповідно з принципом суб'єктності, мовленнєвий розвиток базується на засвоєнні моделей, паттернів, схем суб'єкт-об'єктних і суб'єкт-суб'єктних відношень.

В. Бельтюков звертає увагу на те, що граматична система мови, як і звукова, є бінарною. Про це йдеться в роботі Н. Жинкіна. "Подібно до того, як фонеми різняться бінарно за диференціальними ознаками і бінарно протиставляються в словах, так само бінарно різні словоформи в словах бінарно інтерпретуються в граматичному просторі" [5, с.46].

У щоденнику О. Гвоздева, в якому відображено етапи становлення граматичної будови мовлення, автор зауважує, що дитяче мовлення має дві особливості. Перша особливість полягає в тому, що в процесі спілкування дитина широко користується системою субститутів, тобто таких утворень, які в мовленні оточуючих є відсутніми. Одне слово використовується дитиною і як іменник, і як дієслово, тобто цей субститут представляє собою третій елемент, який є вихідним при утворенні двох наступних елементів, у даному випадку, дієслова й іменника [4].

Подібні утворення не притаманні граматичній системі мови, в основі якої лежать бінарні відношення між її елементами. З наведеного прикладу видно, що зазначений там субститут представляє собою той самий третій елемент, який є вихідним при утворенні двох наступних елементів, у даному випадку дієслова й іменника.

Друга особливість дитячого мовлення – створення різних аналогій. Наприклад, дитина використовує в мовленні своєрідну форму папом (орудний відмінок іменника) за аналогією до слів "домом", "холодом" тощо. Подібні слова не запозичуються з мовлення оточуючих, тому що там вони відсутні [4].

О. Гвоздев пише: "Утворення за аналогією вочевидь демонструє самостійність дитини в утворенні слів та їх форм. Навіть тоді, коли дитина використовує слова й форми, що співпадають із загальноприйнятою мовою, не можна вважати, що вони запозичені від оточуючих у готовому вигляді. Припускаємо, таким чином, що до особистих утворень відносяться не тільки відсутні в мові форми, але й ті, що інколи співпадають зі звичайними, що доводить можливість широкого застосування дитиною самостійно сконструйованих форм" [4, с.179].

Таким чином, до особистих утворень дитини відносяться не тільки слова і граматичні форми, які не відповідають мовленню оточуючих, але й ті, що відповідають їй.

Серед причин виникнення вказаних особливостей О. Гвоздев звертає увагу, перш за все, на те, що цей процес відбувається при поступовому переході від загального до часткового.

В. Бельтюков підкреслює, що в процесі оволодіння граматичною будовою мови спостерігається явище, пов'язане з переходом від загального до часткового, що спостерігається при засвоєнні звукової сторони мовлення: на початку загальні категорії містять у собі часткові, які в процесі розвитку потім виокремлюються. Загальні категорії до появи часткових слугують їх субститутами. До моменту розчленування загальні категорії виступають у якості живих елементів спілкування з самого початку розвитку мовлення. В якості таких елементів виступають слова-корені (за О.М.Гвоздевим), що виконують роль речень [1].

Слова-речення можуть виступати в якості елементів спілкування лише в тому випадку, якщо вони дійсно, як зазначає О.М.Гвоздев, включають у себе часткові граматичні категорії, які під впливом мовлення оточуючих поступово і послідовно виокремлюються, набуваючи певних диференційних якостей [4].

Вище зазначене дає підставу констатувати, що оволодіння граматичними категоріями відбувається за тими ж законами, що й засвоєння звуків мовлення. Як у першому, так і в другому випадку, процес розвитку здійснюється під впливом соціальних факторів, будується за правилами, які не можуть бути продиктованими лише зазначеними факторами. В даному випадку має місце прояв біологічних факторів.

Формування граматичної будови мовлення (словозміни, синтаксичної структури речення) здійснюється лише на основі певного рівня когнітивного розвитку дитини. При формуванні словозміни дитина, перш за все, повинна вміти диференціювати граматичні значення (значення роду, відмінка, числа тощо), тому що, перш, ніж починати використовувати мовну форму, дитина повинна зрозуміти, що вона означає. При формуванні граматичної будови мовлення дитина повинна засвоїти складну систему граматичних закономірностей на основі аналізу мовлення оточуючих, виокремлення загальних правил граматики на практичному рівні, узагальнення цих правил і закріплення їх у власному мовленні. Розвиток морфологічної і синтаксичної систем мови у дитини відбувається у тісній взаємодії. Поява нових форм слова сприяє ускладненню структури речення, і навпаки, використання певної структури речення в усному мовленні одночасно закріплює і граматичні форми слова.

У роботах О. Гвоздева з урахуванням тісної взаємодії морфологічної і синтаксичної систем мови виділяються наступні періоди формування граматичної будови мовлення.

Перший період (1 рік 3 місяці – 1 рік 10 місяців). Це період речень, що складатися з аморфних слів-коренів. У середині цього періоду автор виділяє дві стадії: а) стадія однослівного речення (1 рік 3 місяці – 1 рік 8 місяців); б) стадія двослівного речення (1 рік 8 місяців – 1 рік 10 місяців).

Другий період – від 1 року 10 місяців до 3 років. Це період засвоєння граматичної структури речення, формування граматичних категорій. У межах цього періоду автор виокремлює три стадії, перша з яких обіймає кінець другого року життя: а) стадія формування перших граматичних форм (1 рік 10 місяців – 2 роки 1 місяць); б) використання флексивної системи російської мови для вираження синтаксичних зв'язків (2 роки 1 міс. – 2 роки 3 міс.); в) засвоєння службових слів для вираження синтаксичних відношень (2 роки 1 міс. – 3 роки).

Третій період – період подальшого засвоєння морфологічної системи (від 3 до 7 років) [3].

Засвоєння дитиною граматичного ладу мови пов'язане з формуванням у неї комунікативної функції мовлення. На думку Д. Ніколенко, після того, як слово стало сигналом реальної дійсності, стало означати щось конкретне, мовлення дитини “набуває відповідної граматичної організації.

Д. Ніколенко зазначає, що засвоєння граматичної будови мови відбувається за двома етапами – пасивним і активним.

Пасивний етап (після 6 місяців до 1 року 2-3 місяців пов'язаний з розумінням мовлення дорослого. Дитина починає розуміти граматично правильно побудоване мовлення дорослих (звертання, наказ, розповідь, мовний супровід ігрових дій) і виконує доступні для неї дії.

Початок і тривалість етапу пасивного оволодіння граматичною будовою залежить від багатьох причин, головною з яких є виховний мовний вплив дорослих. Водночас оволодіння дитиною раннього віку граматичними формами мовлення є не механічним перейманням їх від дорослих, а спрямованим активним процесом. Засвоєння дитиною граматичних форм мови зумовлюється її прагненням або оволодіти мовленням: вільному, невимушеному, яке супроводжує предметні дії та ігри дитини, і стимульованому мовленні, тобто мовленні, що стимулюється запитаннями, вказівками, пропозиціями щось розповісти; мовлення, в якому присутні елементи навчання, яке здійснюється в ході індивідуальних занять. Отже, оволодіння граматику починається зі слів-речень) (Д. Ніколенко) [6].

Основою речення, за словами Д. Ніколенко, виступає предикативність, що передається словом та інтонацією. Предикативність – це співвіднесення змісту висловлювання до реальної дійсності. Дитина досить рано оволодіває її пасивною формою, але впродовж тривалого часу не використовує її як засіб спілкування. За даними автора, перші ознаки предикативності спостерігаються у деяких дітей уже в кінці першого року життя [6].

Щоб оволодіти граматичною будовою рідної мови, дитина має навчитися по-різному змінювати одне й те саме слово і різні слова змінювати однаково, тобто дитина має оволодіти флективною системою рідної мови, навчитися правильно вживати відмінкові форми [2].

Перші прояви флективності, як відзначають більшість учених, спостерігаються вже на початку другого року життя. Дитина оволодіває закінченнями іменників множини першої особи дієслів уже на стадії однослівного речення (Д. Ніколенко).

Академік А.Богуш у монографії “Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років” представляє детальний аналіз досліджень учених з проблеми засвоєння граматичної правильності мовлення дітьми дошкільного віку. Загальною тенденцією дитячого мовлення є початкове засвоєння найбільш частотних флексій. Протягом певного часу діти використовують лише одне, найбільш продуктивне закінчення, яке О. Гвоздев називає “головуючим”. Інші варіанти закінчень, які виражають таке ж граматичне значення, є відсутніми в мовленні, вони витісняються і замінюються продуктивними флексіями [2].

Підсумовуючи засвоєння дитиною граматичної правильності мовлення, О. Гвоздев констатує, що граматичну систему рідної мови дитина опановує до трьох років. Щодо зовнішнього вираження морфологічних елементів, О. Гвоздев зазначає наступне: по-перше, впадає до ока бездоганна точність, з якою дитина виділяє окремі корені, префікси, суфікси, закінчення. Численні сотні самостійно утворених форм, які охоплюють усі типи словотворення і словозміни, зовсім позбавлені помилок. Причому таке вміння виявляється відразу ж тільки-но дитина починає розчленовувати слова на морфологічні частини. Проте, таке виокремлення морфологічних елементів не є аналізом, який би здійснювали свідомо. Про це свідчить те, що деякі міркування над складом слів з’явилися у дитини значно пізніше, тільки у віці чотирьох з половиною років [3, с.186].

По-друге, в дитячому мовленні, особливо у початковий період, спостерігається яскрава тенденція до використання морфологічних елементів у такому самому вигляді, в якому вони були вилучені з того чи іншого слова; це виявляється в широковживаному формо- і словотворенні без чергувань та інших змін основ.

По-третє, первинний період використання морфологічних елементів характеризується певною свободою їх використання у тому плані, що декілька морфологічних елементів з одним значенням виявляються не розмежованими у своєму вживанні. Отже, вони або змішуються, вживаються приблизно однаково часто один замість іншого, або один виявляється панівним і вживається замість усіх інших. Найяскравіше це виявилось в засвоєнні закінчень іменників, оскільки саме в цьому випадку й наявна значна кількість закінчень з однаковим значенням. Виходить, що в дитини начеб-то є спочатку період, коли закінчення вживаються правильно синтаксично, тобто відповідно до свого значення, проте безсистемно морфологічно, тобто вони не об’єднані ще в певну систему парадигм. У наступний період (5-6 років) встановлюються вже системи морфологічних типів, формуються відміни і дієвідміни. Так, до 3 років уже цілком засвоєні всі граматичні категорії та їх синтаксичне вираження. А формування відмін і дієвідмін триває доволі довго й після трьох років і продовжується включно із засвоєнням чергувань і наголосів до семи (а в деталях і більше) років [3, с.187].

Суто морфологічний бік вживання окремих форм, за О. Гвоздевим, потребує оволодіння двома різнорідними низками елементів: 1) системою закінчень окремих типів відмін і дієвідмін і 2) чергуванням в основах і місцем наголосів в окремих формах. І ці завдання розв’язуються до певної міри відокремлено. Закінчення як основне морфологічне вираження певних значень засвоюється раніше, саме тому переважно спостерігається порушення чергувань при правильному вживанні закінчень. Чергування і наголоси, які є лише другорядними прикметами, що відрізняють одні форми від інших, засвоюються найпізніше; вони не остаточно засвоюються і до 7 років [2, с.104].

По-четверте, використання тієї чи іншої основи для утворення різних форм не обмежується якимись рамками більш чи менш близьких за значенням форм, наприклад,

межами однієї частини мов. Так від основ кожної з головних частин мови зареєстровані утворення окремих форм усіх інших частин мови [3].

Автор зауважує, що вивчення трьох головних частин мови становить різні труднощі: в іменників найскладніший шлях засвоєння закінчень; у дієслів, навпаки, труднощі полягають в оволодінні основами; у прикметників ні основи, ні закінчення не є перешкодою для засвоєння внаслідок їх єдності, й вони засвоюються швидко і без порушень звичних норм; порушення обмежуються лише галуззю словотворення, де спостерігається змішування однозначних суфіксів [2, с.104-105].

Дитина четвертого року життя оволодіває основними граматичними формами (рід, число, відмінок), правильно вживає рід та число іменників, засвоює закінчення родового та знахідного відмінків, кличну форму. Легко створює нові слова за допомогою префіксів за-, з-, на-; суфіксів зменшувальних, ласкавості збільшення, добирає однокореневі слова. Яскраво виражені форми словотворення за допомогою суфіксів. З'являються складні слова; іменники із з'єднувальною голосною та прикметники. Правильно вживає теперішній, минулий і майбутній час дієслів та наказову форму дієслова; ступені порівняння прикметників. Користується займенниками. Будує прості, поширені речення з прийменниками, сполучниками, однорідними членами речення, з прямою мовою; складносурядні та складно підрядні речення зі сполучниками та сполучними словами (з 39-наєвних сполучників та сполучних слів використовує 20) [3].

У мовленні дітей 5-ти років завершується засвоєння граматичних форм, відмінкових закінчень, хоч у мовленні ще спостерігаються граматичні помилки, особливо в чергуванні приголосних. Діти легко утворюють нові граматичні форми за допомогою суфіксів, префіксів, від інших частин мови; виявляють ініціативу щодо мовленнєвих ігор з дорослими. Легко утворюють форми однини і множини. Засвоюють рід іменників, кличну форму як у зверненні до дітей, так і до дорослих, наказовий спосіб дієслова. Будують різного типу речення: прості, складносурядні зі сполучними словами, прямою мовою [3].

У дітей старшого дошкільного віку удосконалюється граматична правильність мовлення, продовжується засвоєння суфіксів, спостерігається прагнення до точного і влучного вживання граматичних форм, що виявляється в критичному ставленні до власного мовлення і мовлення оточення. Формуються навички корекції і самокорекції граматично правильного мовлення.

Таким чином, на початковому етапі дитина засвоює найбільш загальні, найбільш продуктивні правила формотворення, пізніше оволодіває часними правилами, виключеннями із загального правила (нормою мови), відбувається диференціація всередині системи мови.

Процес засвоєння граматичної будови мови у дітей відбувається нерівномірно. Мовлення дітей закономірно супроводжується різноманітними порушеннями і відхиленнями від граматичних норм, які в дошкільній лінгводидактиці одержали назву "типових граматичних помилок".

З появою перших слів дитина вступає у нову фазу свого мовленнєвого розвитку. Перше слово є одночасно і першим висловлюванням – голофразою. Воно слугує для позначення глобальної, ніяк не структурованої ситуації. Саме тому ці слова не можуть бути розподілені на класи і співвіднесені із частинами мовлення. Половину дитячого початкового лексикону складають аморфні звуконаслідувальні слова (ономатопеї). В одних випадках вони здаються прототипами іменників, в інших – назвами ознак, у третіх – дій. Таке пояснення обумовлене встановленими прийомами аналізу мовних фактів. Маленькі діти у перцептивному мовленні до означеного моменту не розрізняють предметів, їх дій і ознак, розуміють запитання відносно конкретної ситуації. Більша частина слів, що використовує дитина у цей період, є ономатопеями, одні із яких є із моменту появи незмінними, інші – доволі скороченими і модифікованими внаслідок складової елізії, спрощення кластерів, субституцій та інших фонетичних процесів мовлення дорослих: "дідя" (дірка) і т. ін. Найбільш збереженими залишаються терміни спорідненості – мама, тато, баба; їх простий

фонемний склад розрахований на недосконалі артикуляційні навички малюка і саме цьому вони йому є доступними у самому ранньому дитинстві.

Окремі сучасні дослідники (В. Дресслер та ін.) вважають за можливе говорити про наявність у цей період особливої граматики, яка є універсальною і не залежить від особливостей мови, яку починає засвоювати дитина. В. Дресслер називає цю граматику екстраграматикою. На етапі однослівних і двохслівних висловлювань можна відзначити перші прояви морфології: уособлення імперативної форми дієслова у функції спонукання; поява опозиції прямий відмінок – непрямий відмінок іменника. На кінець цього періоду функції компонентів висловлювання стають все більш різноманітними, виникає необхідність їх морфологічної диференціації.

Одним із найбільш складних завдань при опануванні мовою, як зазначає О. Гвоздев, є оволодіння шестичленною системою відмінків, кожен із яких має велику і дуже розгалужену систему значень. До двох років більшість дітей можуть обрати необхідну відмінкову форму для передачі конкретного змісту, до трьох-чотирьох років вони конструюють відмінкову форму досить упевнено, тобто можуть обрати необхідне закінчення відповідно до типу відміни іменників. До кінця дошкільного періоду здебільшого засвоюється все коло основних синтаксичних одиниць (синтаксем), представлених іменниками, які дорослі використовують у мовленні [3]. На стадії однослівних висловлювань (голофраз) іменники використовуються в одній формі, яку умовно прийнято вважати формою називного відмінка. Впродовж наступного періоду, коли діти починають комбінувати слова у складі двохслівних і трьохслівних речень, більшість із них діють за принципом безвідмінкової граматики.

У початковій дитячій граматиці спостерігається тенденція визначити різницю між формами одного слова за допомогою флексії. Всі інші засоби до певного періоду ігноруються, що приводить до розбіжностей між дитячими і дорослими формами одного і того самого слова. Значна кількість дитячих помилок у галузі відмінювання іменників полягає в тому, що діти утворюють форми іменника за допомогою засвоєного ними загального правила, тоді як у нормативній мові форма утворюється за допомогою більш складного способу: використання переміщення наголосу, чергування і т. ін. У зазначених випадках дитяча форма відрізняється від еквівалентної за значенням нормативної форми за одним із означених параметрів, а іноді за двома і більше. Велика група помилок може бути об'єднана за однією основною ознакою – в кожному випадку при утворенні дитячої форми відбувається уніфікація основи слова, тобто вона має однаковий звуковий вид. Внутрішньо-словесна аналогія є тим механізмом, який керує цими процесами, здійснює вплив форми слова на іншу форму того самого слова.

Висновки. Таким чином, нерівномірність засвоєння дитиною системи і норм мови визначає основну причину граматичних помилок. Мова є механізмом, що керує мовленнєвою діяльністю всіх мовців, які цією мовою розмовляють. Тому не можна оволодіти мовленням, не знаючи мови, яка його породжує. Відтак, дитина здобуває знання мови із мовлення тих, з ким вона спілкується. Цей процес є несвідомим, інтуїтивним. Дитяча мова – це узагальнений і досить спрощений варіант нормативної мови. У цьому зв'язку більшість помилок дитячого мовлення відносять до системних, які порушують мовну норму шляхом прямолінійного наслідування системи. Потребує подальшого дослідження проблема оволодіння граматичною будовою мовлення дітьми з тяжкими порушеннями мовлення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бельтюков В.И. О закономерностях развития речевой функции в онтогенезе/ В.И.Бельтюков // Вопросы психологии. – 1984. – № 5. – С. 141-146.
2. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Монографія / А.М.Богуш. – К.: Видавничий дім “Слово”, 2004. – 376 с.
3. Гвоздев А.Н. Вопросы изучения детской речи / А.Н.Гвоздев. – М.: Изд. АПН РСФСР, 1961. – 467 с.
4. Гвоздев А.Н. Формирование у ребенка грамматического строя русского языка. Ч. II. / А.Н. Гвоздев. – М., 1949. – 192 с.

5. Жинкин Н. И. Речь как проводник информации / Н.И.Жинкин. – М.: Политиздат, 1982. – 250 с.
6. Николенко Д.Ф. Засвоєння дітьми раннього віку граматичної будови мови / Д.Ф.Николенко // Дошкільна педагогіка і психологія. – К.: Рад. школа. – Вип. 3, 1967. – С. 32.

Савинова Н.В.

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ГРАММАТИЧЕСКОЙ ПРАВИЛЬНОСТИ
РЕЧИ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА**

В статье автор освещает проблему формирования грамматической правильности речи у детей дошкольного возраста, основные этапы становления грамматического строя речи, общие тенденции начальной детской грамматики.

Ключевые слова: грамматическая правильность речи, грамматические категории, субститут, словоформа, морфологическая и синтаксическая системы языка, голофраза, предикативность.

Savinova N.V.

**THEORETICAL ASPEKTS OF GRAMMATIKAL CORRECTNESS
OF PRESCHOOL CHILDREN'S SPEECH**

The article highlights the problem of grammatical correctness of preschool children's speech, the main stages of the grammatical structure of speech, the general trend of primary children's grammar.

Key words: grammatical correctness of speech, grammatical category, substitution, stemming, morphological and syntactic systems of language, holophrase, predication.

УДК 373.1.02:372.8+811.1/2

Сенько І.С.

**ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В УЧНІВ
СЕРЕДНІХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ МОВНОЇ ОСВІТИ**

У статті розглянуто різні точки зору щодо визначення терміна “компетенція”, уточнено поняття “комунікативна компетенція”, “соціокультурна компетенція”.

Ключові слова: компетенція, комунікативна компетенція, соціокультурна компетенція.

Кардинальні перетворення нашого суспільства сприяють утвердженню пріоритету загальнолюдських, гуманістичних цінностей, актуалізації гуманітарних знань (Закон України “Про освіту”, Державна національна програма “Освіта”, Національна доктрина розвитку освіти). На початку третього тисячоліття набуває особливої актуальності поєднання проблем гуманітаризації освіти та розвитку соціокультурних і духовних якостей особистості – суб'єкта виховання. Сьогодні в молоді розширюються можливості для засвоєння загальнолюдських цінностей, відкриваються нові шляхи знайомства з іншими народами і культурами, реалізуються спільні освітні проекти і програми, зростає мобільність учнів, що сприяє розв'язанню завдань реформування національної системи освіти та її поступовій інтеграції в міжнародний освітній простір. За умови трансформації українського суспільства і формування нової парадигми освіти – особистісно орієнтованого навчання основ наук – підвищуються роль української мови як джерела знань про свою країну.

Одним із пріоритетних завдань навчання української мови визнається формування в учнів комунікативної компетенції, важливим складником якої виступає *соціокультурна компетенція*, що передбачає наявність знань про національно-культурні особливості своєї країни, про норми мовленнєвої та немовленнєвої поведінки її носіїв і вміння будувати свою поведінку відповідно до цих особливостей і норм.